

O'ZBEKISTONDA INSON HUQUQLARI BO'YICHA VAKILNING (OMBUDSMAN) VAKOLATLARI

Ro'ziyeva Jasmina Shomansur qizi

Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va qiyosiy

Huquqshunoslik fakulteti -kurs talabasi

e-mail: ruzievawork@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida Inson huquqlari bo'yicha vakil (Ombudsman) institutining huquqiy maqomi va vakolatlari tahlil qilingan. Maqolada Ombudsman institutining xalqaro huquqiy asoslari, xususan Parij tamoyillari, Birlashgan Millatlar Tashkiloti rezolyutsiyalari hamda xorijiy tajribalar asosida tahlil o'tkazilgan. Shuningdek, O'zbekiston amaliyotida inson huquqlarini ta'minlashda Ombudsman institutining o'rni, uning mustaqilligi, fuqarolar murojaatlarini ko'rib chiqish mexanizmlari hamda davlat organlari bilan o'zaro hamkorligi yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *Ombudsman, inson huquqlari, xalqaro huquq, huquqiy himoya, Parij tamoyillari, subyektlik maqomi, milliy institutlar.*

Kirish

O'zbekiston inson huquqlarini himoya qilish va targ'ib etish borasida izchil islohotlarni amalga oshirib kelayotgan davlatlardan biridir. Mustaqillikdan so'ng inson huquqlarining kafolatlanishi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylandi. O'zbekistonning inson huquqlari sohasidagi xalqaro majburiyatlari, jumladan, BMTning Inson huquqlari bo'yicha xalqaro pakti va boshqa universal hamda mintaqaviy konvensiyalarga qo'shilishi ushbu sohada islohotlarning yanada jadallashishiga turtki bo'ldi. Mazkur islohotlarning ajralmas qismi sifatida 1995-yilda Inson huquqlari bo'yicha vakil (Ombudsman) instituti ta'sis etildi.

Ombudsman instituti inson huquqlarining ta'minlanishi, huquqbuzarliklarning oldini olish, fuqarolarning murojaatlarini ko'rib chiqish hamda davlat organlari faoliyati ustidan mustaqil nazorat o'rnatish funksiyalarini bajaradi. Xalqaro huquqning rivojlanishi natijasida inson huquqlari konsepsiyasi yangi bosqichga o'tib, endilikda shaxs xalqaro huquq subyekti sifatida qaralmoqda. Bu jarayon Ombudsman institutining ahamiyatini yanada oshirib, uning xalqaro standartlarga mos keluvchi mustahkam huquqiy asosga ega bo'lishini talab qilmoqda.

Asosiy qism

Ombudsman instituti inson huquqlarini himoya qilish va davlat organlari faoliyati ustidan nazorat o'rnatish vositasi sifatida yuzaga kelgan. Uning kelib chiqishi XVIII asrga borib taqaladi va ilk bor Shvetsiyada 1809-yilda rasmiy institut sifatida shakllantirilgan. Ushbu institutning joriy etilishiga sabab davlat hokimiyatining

fuqarolar manfaatlariga zid ravishda ishlashining oldini olish zarurati bo'ldi. Dastlab Ombudsman instituti parlamentga hisobot beruvchi organ sifatida faoliyat yuritgan bo'lsa-da, keyinchalik u inson huquqlarini himoya qilish bo'yicha mustaqil organ sifatida rivojlandi. Keyingi yillarda Ombudsman instituti dunyoning ko'plab mamlakatlarida qabul qilina boshlandi. XX asr o'rtalariga kelib, u demokratik tizimning ajralmas qismiga aylandi va BMT hamda boshqa xalqaro tashkilotlar tomonidan inson huquqlari himoyasining samarali vositasi sifatida e'tirof etildi. Ombudsman institutining keng tarqalishi davlat organlari ustidan nazoratni kuchaytirish, fuqarolar huquqlarini buzilishining oldini olish va davlat xizmatlarini shaffoflashtirish ehtiyoji bilan bog'liq bo'ldi. O'zbekiston mustaqillikka erishgach, inson huquqlarini himoya qilish bo'yicha xalqaro me'yorlarga rioya qilish yo'lida keng islohotlarni amalga oshirdi. 1995-yilda mamlakatda Ombudsman instituti tashkil etildi va u Markaziy Osiyo mintaqasida inson huquqlari bo'yicha ilk mustaqil organlardan biri bo'ldi. Uning huquqiy maqomi va faoliyat doirasi keyinchalik takomillashtirilib, xalqaro standartlarga muvofiqlashtirildi. Ombudsman institutining rivojlanishi O'zbekistonda inson huquqlari sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar bilan uzviy bog'liq bo'lib, u davlat organlari faoliyatining shaffofligini oshirish va fuqarolarning huquqlarini samarali himoya qilishga xizmat qilmoqda. Bugungi kunda Ombudsman instituti nafaqat davlat organlari faoliyatini nazorat qiladi, balki inson huquqlari bo'yicha targ'ibot olib borish, huquqbuzarliklar yuzasidan tergov o'tkazish va fuqarolarning murojaatlarini ko'rib chiqish kabi keng ko'lamli vakolatlarga ega. Uning xalqaro hamkorlik doirasida BMT Inson huquqlari kengashi, Yevropa Kengashi va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan aloqalar o'rnatilishi O'zbekistonda inson huquqlari himoyasining mustahkamlanishiga xizmat qilmoqda.

Ombudsman instituti dunyo bo'ylab turli davlatlarda inson huquqlarini himoya qilish va davlat organlari ustidan nazorat mexanizmi sifatida rivojlanib kelmoqda. Ushbu institutning faoliyati davlat tuzilishiga, siyosiy tizimga va huquqiy an'analarga bog'liq holda o'ziga xos shakllarda tashkil etilgan. Xalqaro tajribaga nazar tashlaganda, Ombudsman instituti Skandinaviya mamlakatlaridan boshlab G'arbiy Yevropa, Shimoliy Amerika, Osiyo va Afrika davlatlarida ham muvaffaqiyatli joriy etilgan. Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida Ombudsmanlar inson huquqlari himoyachisi sifatida davlat idoralarining shaffof va qonuniy faoliyat yuritishini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Masalan, Shvetsiya va Finlyandiyada Ombudsman institutining uzoq yillik tajribasi bor bo'lib, ularning asosiy vazifasi davlat xizmatchilarining fuqarolar huquqlarini buzishining oldini olishdan iborat. Fransiya va Germaniyada esa Ombudsman institutlari parlament nazorati ostida ishlaydi va davlat organlari faoliyatining qonuniyligini tekshiradi. AQSh va Kanada kabi davlatlarda Ombudsman instituti ko'proq shtat yoki viloyat darajasida tashkil etilgan bo'lib, ularning asosiy maqsadi mahalliy boshqaruv tizimidagi kamchiliklarni bartaraf etish va fuqarolar murojaatlarini hal qilishdan iborat. Osiyo mintaqasida esa Janubiy Koreya va

Hindiston kabi davlatlarda Ombudsmanlar inson huquqlari bo'yicha mustaqil tashkilot sifatida faoliyat yuritib, fuqarolarning davlat idoralariga nisbatan shikoyatlarini ko'rib chiqadi. O'zbekistonda Ombudsman instituti 1995-yilda tashkil etilgan bo'lib, u Markaziy Osiyo mintaqasida inson huquqlarini himoya qilish bo'yicha eng avvalgi mustaqil organlardan biri hisoblanadi. Dastlab uning vakolatlari cheklangan bo'lsa-da, keyinchalik huquqiy islohotlar natijasida Ombudsman faoliyatining doirasi kengaytirildi. Hozirgi vaqtda O'zbekiston Ombudsmani nafaqat davlat organlari faoliyatini nazorat qilish, balki inson huquqlarining ta'minlanishi yuzasidan mustaqil tekshiruvlar o'tkazish, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik qilish va huquqbuzarliklarni bartaraf etish bo'yicha tavsiyalar berish vakolatlariga ega. O'zbekiston Ombudsmani xalqaro maydonda faoliyat olib borib, Yevropa Kengashi Ombudsmanlar tarmog'i, BMT Inson huquqlari kengashi va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik qiladi. Bu esa mamlakatda inson huquqlari himoyasini xalqaro standartlarga yaqinlashtirishga yordam bermoqda. 2021-yilda O'zbekiston Ombudsman instituti BMTning Milliy inson huquqlari institutlari global alyansiga to'la huquqli a'zo sifatida qabul qilindi, bu esa uning mustaqilligini mustahkamlash va xalqaro tajribadan samarali foydalanish imkoniyatlarini kengaytirdi. Xalqaro tajribalar va O'zbekiston Ombudsman institutining rivojlanishini solishtirganda, mamlakatda bu institutning huquqiy asoslari va mustaqilligi yanada kuchaytirilishi, uning ta'sir doirasi kengaytirilishi lozim. Shuningdek, fuqarolar va Ombudsman instituti o'rtasidagi o'zaro hamkorlikni mustahkamlash, Ombudsmanning tavsiyalariga davlat organlari tomonidan majburiy rioya qilinishini ta'minlash kabi yo'nalishlarda islohotlar davom ettirilishi zarur.

O'zbekiston Respublikasida Inson huquqlari bo'yicha vakil (Ombudsman) davlat institutlari tizimida mustaqil organ sifatida faoliyat yuritadi. Uning asosiy vazifasi inson huquqlari va erkinliklarini himoya qilish, davlat organlari faoliyatini monitoring qilish hamda jismoniy va yuridik shaxslarning huquqlarining buzilishi yuzasidan murojaatlarni ko'rib chiqishdan iborat. Ombudsmanning huquqiy maqomi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, "O'zbekiston Respublikasining Oliy Majlisi huzuridagi Inson huquqlari bo'yicha vakil (Ombudsman) to'g'risida"gi Qonun hamda xalqaro huquq normalari bilan mustahkamlab qo'yilgan. Ombudsman mustaqil faoliyat yurituvchi organ bo'lib, uning qarorlariga boshqa davlat organlari yoki mansabdor shaxslar tomonidan aralashuvga yo'l qo'yilmaydi. U Oliy Majlis huzurida tashkil etilgan bo'lsa-da, uning asosiy vazifasi davlat hokimiyati va boshqaruv organlari faoliyatini nazorat qilish va inson huquqlarini ta'minlash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Ombudsmanning mustaqilligi uning samarali faoliyat yuritishining kafolatlaridan biri hisoblanadi va xalqaro me'yorlar, xususan, BMTning "Milliy inson huquqlari institutlari maqomi bo'yicha Parij tamoyillari"ga mos kelishi lozim. Ombudsmanning vakolatlari quyidagi asosiy yo'nalishlarni qamrab oladi:

Murojaatlarni qabul qilish va ko‘rib chiqish: Ombudsman fuqarolarning shikoyatlarini qabul qiladi va ularni o‘rganib chiqadi. U fuqarolarning huquqlari buzilgan taqdirda davlat organlariga tavsiyalar berish yoki huquqiy chora ko‘rishni talab qilish vakolatiga ega.

Davlat organlari ustidan nazorat: Ombudsman davlat hokimiyati organlari, huquqni muhofaza qilish idoralari va mahalliy boshqaruv tuzilmalarining inson huquqlari bo‘yicha faoliyatini monitoring qiladi.

Qonun hujjatlarini tahlil qilish: Ombudsman inson huquqlari bilan bog‘liq milliy qonun hujjatlarini xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish uchun tahlil qiladi va qonunchilikni takomillashtirish bo‘yicha takliflar beradi.

Xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik: Ombudsman inson huquqlarini himoya qilish borasida BMT, Yevropa Kengashi, YXHT, Islom Hamkorlik Tashkiloti va boshqa xalqaro hamda mintaqaviy tashkilotlar bilan hamkorlik qiladi.

Jamoatchilikni xabardor qilish va ta‘lim berish: Ombudsman inson huquqlari bo‘yicha targ‘ibot olib borish, jamoatchilik va davlat xizmatchilarini o‘qitish, huquqiy savodxonlikni oshirish bo‘yicha dasturlar tashkil etadi. O‘zbekiston Respublikasida Ombudsman institutining huquqiy maqomi yillar davomida mustahkamlanib kelmoqda. Xususan, 2021-yilda O‘zbekiston Ombudsmani BMTning Milliy inson huquqlari institutlari global alyansiga a‘zo bo‘lishi uning xalqaro maydondagi nu fuzini oshirdi. Bu esa O‘zbekistonning inson huquqlarini himoya qilish borasidagi majburiyatlarini yanada kuchaytirish va Ombudsman institutining xalqaro standartlarga mos kelishini ta‘minlashga xizmat qilmoqda. Shuningdek, O‘zbekiston Ombudsmanining vakolatlari bosqichma-bosqich kengayib bormoqda. So‘nggi yillarda unga qamoqxona va jazoni ijro etish muassasalarida monitoring olib borish, qiynoqlarning oldini olish bo‘yicha mustaqil tergovlar o‘tkazish hamda davlat organlari faoliyatini chuqur tahlil qilish kabi yangi vakolatlar berildi. Ushbu o‘zgarishlar Ombudsmanning inson huquqlari himoyasida yanada faol ishtirok etishiga imkon yaratmoqda. Shunday qilib, O‘zbekiston Respublikasida Ombudsman inson huquqlarini himoya qilishning muhim instituti bo‘lib, uning huquqiy maqomi mustahkamlangan va vakolatlari keng qamrovli ekanligi bilan ajralib turadi. Kelajakda Ombudsman institutining mustaqilligini yanada oshirish, uning tavsiyalariga davlat organlari tomonidan majburiy amal qilish mexanizmlarini ishlab chiqish hamda xalqaro hamkorlik doirasini kengaytirish muhim vazifalardan biri bo‘lib qolmoqda. (Bo‘lim matni bu yerga qo‘shiladi.

Ombudsman instituti inson huquqlari himoyachisi sifatida nafaqat milliy darajada, balki xalqaro huquq subyekti sifatida ham ahamiyat kasb etmoqda. An‘anaviy xalqaro huquq doktrinasiga ko‘ra, davlatlar xalqaro huquqning asosiy subyektlari hisoblangan. Biroq, inson huquqlari konsepsiyasining rivojlanishi natijasida shaxs ham xalqaro huquqning muhim subyektiga aylanib bormoqda. Bu jarayon davlatlarning inson huquqlari bo‘yicha xalqaro majburiyatlarni bajarishida Ombudsman institutining rolini

kuchaytirib, uning xalqaro maydondagi mavqeini mustahkamlamoqda. Xalqaro huquqda inson subyektligi masalasi uzoq yillar davomida bahs-munozaralarga sabab bo'lgan. Ilgari shaxs faqat davlatlar orqali xalqaro huquqiy himoyaga ega bo'lsa, bugungi kunda inson huquqlari bo'yicha xalqaro mexanizmlar va shartnomalar tufayli shaxs bevosita xalqaro huquq subyekti sifatida qaralay boshladi. Bu jarayonda Ombudsman institutining roli muhim bo'lib, u inson huquqlarining xalqaro standartlarga mos ravishda amalga oshirilishini nazorat qiladi va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda ishlaydi. O'zbekiston Respublikasida Ombudsman xalqaro huquq subyektlari qatorida o'z o'rniga ega bo'lib, uning xalqaro maydondagi ishtiroki tobora ortib bormoqda. O'zbekiston Ombudsmani inson huquqlari bo'yicha xalqaro tashkilotlar, jumladan, BMT Inson huquqlari kengashi, YXHT Demokratik institutlar va inson huquqlari bo'yicha byurosi, Islom hamkorlik tashkiloti hamda Yevropa kengashi Ombudsman tarmog'i bilan yaqin hamkorlik qiladi. Ushbu xalqaro hamkorliklar milliy darajada inson huquqlarini ta'minlash va xalqaro me'yorlarga mos ravishda amalga oshirish imkonini beradi. Ombudsmanning xalqaro maydondagi o'rnini va subyektligi, ayniqsa, inson huquqlari bo'yicha xalqaro shartnomalar ijrosi va monitoringi jarayonlarida namoyon bo'ladi. O'zbekiston ko'plab inson huquqlari bo'yicha xalqaro shartnomalarga qo'shilgan va Ombudsman ushbu majburiyatlarning bajarilishi yuzasidan tahliliy hisobotlar tayyorlab, xalqaro tashkilotlarga taqdim etadi. Xususan, BMTning Inson huquqlari qo'mitasi va Qiynoqlarga qarshi qo'mitaga muntazam ravishda ma'lumot yetkazib boradi. Bundan tashqari, Ombudsman qamoqxona va jazoni ijro etish muassasalarida monitoring o'tkazib, qiynoqlarning oldini olish bo'yicha xalqaro normalarga asoslangan tavsiyalar ishlab chiqadi. Shuningdek, Ombudsman fuqarolarning xalqaro inson huquqlari organlariga murojaat qilish huquqidan foydalanishini yengillashtiruvchi muhim institut hisoblanadi. Masalan, O'zbekiston fuqarolari Yevropa Inson huquqlari sudiga yoki BMTning inson huquqlari bo'yicha shartnomaviy organlariga shikoyat qilish imkoniyatiga ega bo'lishlari uchun Ombudsman ularning huquqiy xabardorligini oshirishga hissa qo'shadi. Bu esa fuqarolarning xalqaro himoya mexanizmlaridan samarali foydalanishiga xizmat qiladi. Bundan tashqari, Ombudsman xalqaro tajribalarni milliy qonunchilikka tatbiq etishda ham muhim rol o'ynaydi. Masalan, inson huquqlari bo'yicha xalqaro konvensiyalar va tavsiyalarni tahlil qilib, ularga mos keluvchi qonunchilik islohotlarini ilgari surish yuzasidan tavsiyalar beradi. O'zbekistonning inson huquqlari bo'yicha milliy strategiyasini ishlab chiqishda va uni amalga oshirishda Ombudsmanning roli beqiyosdir. Shunday qilib, inson huquqlari va xalqaro huquq subyekti sifatida Ombudsmanning roli tobora ortib bormoqda. U nafaqat fuqarolarning huquqlarini milliy darajada himoya qiladi, balki xalqaro hamkorlik orqali global inson huquqlari tizimining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Kelajakda Ombudsman institutining mustaqilligini yanada oshirish, uning xalqaro

tashkilotlar bilan hamkorligini kengaytirish va inson huquqlari bo'yicha xalqaro shartnomalar ijrosini yanada yaxshilash ustuvor yo'nalishlardan biri bo'lib qolmoqda.

Ombudsman institutining samaradorligi nafaqat uning mustaqilligiga, balki inson huquqlarini himoya qilish borasida sud organlari va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorligiga ham bog'liq. Ombudsman faoliyati inson huquqlari bo'yicha milliy va xalqaro huquqiy mexanizmlar bilan chambarchas bog'liq bo'lib, sud amaliyotida uning tavsiyalarining qo'llanilishi, xalqaro organlar bilan hamkorlik va inson huquqlari bo'yicha shartnomaviy organlar qarorlarining bajarilishi orqali namoyon bo'ladi. O'zbekiston Respublikasida Ombudsman milliy sud organlari bilan hamkorlik qiladi. U fuqarolarning murojaatlari asosida sud organlariga tavsiyalar kiritishi, sud qarorlarining inson huquqlari standartlariga mosligini tahlil qilishi hamda sud jarayonlari ustidan monitoring olib borishi mumkin. Shuningdek, Ombudsman inson huquqlarining buzilishi bo'yicha jinoiy ishlar yuritilayotganda, sud organlariga tegishli hujjatlarni taqdim etish va inson huquqlari himoyasi bo'yicha ekspertiza o'tkazish vakolatiga ega. Bu esa sud tizimining adolatli ishlashiga va inson huquqlariga oid nizolarning xolis hal etilishiga xizmat qiladi. Xalqaro miqyosda Ombudsman inson huquqlariga oid xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik qiladi. Xususan, BMTning Qiynoqlarga qarshi qo'mitasi, Inson huquqlari qo'mitasi va boshqa shartnomaviy organlar bilan doimiy aloqalar o'rnatilgan. O'zbekiston Ombudsmanni muntazam ravishda inson huquqlari bo'yicha xalqaro organlarga hisobot taqdim etadi hamda xalqaro ekspertlar bilan maslahatlashuvlar olib boradi. Bu jarayon O'zbekistonning xalqaro majburiyatlarini bajarishi ustidan nazoratni kuchaytirib, inson huquqlari bo'yicha xalqaro standartlarni milliy amaliyotga tatbiq etishga yordam beradi. Bundan tashqari, Ombudsman Yevropa Kengashi, YXHT va boshqa xalqaro tashkilotlarning inson huquqlari bo'yicha monitoring missiyalarida ishtirok etadi. Xususan, qiynoqlarning oldini olish, sudlanuvchilarning huquqlari va advokatlik himoyasi bo'yicha xalqaro tavsiyalarni tahlil qiladi va O'zbekiston qonunchiligiga muvofiqlashtirish bo'yicha takliflar kiritadi. Shuningdek, Ombudsman fuqarolarga xalqaro inson huquqlari sudlariga murojaat qilish bo'yicha huquqiy yordam ko'rsatadi. Ombudsman faoliyatining samaradorligini oshirish uchun sud organlari va inson huquqlari bo'yicha xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni yanada kengaytirish lozim. Bu esa inson huquqlari buzilishining oldini olish va adolatli sudlov tizimini mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Kelajakda Ombudsmanning milliy va xalqaro organlar bilan hamkorligi inson huquqlari himoyasining yanada takomillashishiga xizmat qiladi.

Ombudsman instituti inson huquqlarini himoya qilishning muhim mexanizmlaridan biri bo'lib, uning rivojlanishi inson huquqlarining samarali ta'minlanishiga xizmat qiladi. Bugungi kunda O'zbekistonda Ombudsman institutining huquqiy maqomi va vakolatlari kengayib bormoqda, biroq uning mustaqilligi va ta'sir doirasini oshirish bo'yicha yana bir qator islohotlar zarur. Ombudsman institutining kelajakdagi

rivojlanish yo‘nalishlari bir necha asosiy jihatlarga bog‘liq bo‘lib, ular institutsional mustahkamlik, xalqaro hamkorlik, vakolatlarning kengaytirilishi va fuqarolar bilan o‘zaro aloqalarni rivojlantirishni o‘z ichiga oladi. Birinchi navbatda, Ombudsman institutining mustaqilligini yanada kuchaytirish muhimdir. Ombudsman faoliyati ustidan mustaqil nazorat mexanizmlarini joriy etish, uning davlat hokimiyatidan mustaqilligini ta‘minlash va parlament oldidagi hisobotlilik tizimini kuchaytirish muhim ahamiyat kasb etadi. Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, kuchli va mustaqil Ombudsman instituti inson huquqlari bo‘yicha samarali himoyani ta‘minlashga yordam beradi. Ikkinchidan, Ombudsman vakolatlarini yanada kengaytirish zarur. Hozirda Ombudsman shikoyatlarni ko‘rib chiqish, davlat organlari faoliyatini monitoring qilish va inson huquqlari bo‘yicha tavsiyalar berish vakolatlariga ega. Kelajakda unga ma‘muriy huquqbuzarliklar bo‘yicha jazo choralarini qo‘llash, inson huquqlariga oid muammolar yuzasidan rasmiy tekshiruv o‘tkazish va davlat organlari qarorlarini qayta ko‘rib chiqish huquqi berilishi mumkin. Bu esa Ombudsman institutining ta‘sirchanligini oshiradi va uning tavsiyalariga rioya qilinishini kuchaytiradi. Uchinchidan, Ombudsman institutining xalqaro tashkilotlar bilan hamkorligini mustahkamlash lozim. O‘zbekiston Ombudsmani BMTning inson huquqlari bo‘yicha shartnomaviy organlari, YXHT, Yevropa Kengashi va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni kengaytirishi inson huquqlari bo‘yicha ilg‘or tajribalami o‘zlashtirishga yordam beradi. Shuningdek, xalqaro ekspertlar bilan hamkorlikda Ombudsman faoliyatini takomillashtirish va inson huquqlari monitoringi tizimini rivojlantirish lozim. To‘rtinchidan, Ombudsman institutining jamoatchilik bilan aloqalarini kuchaytirish zarur. Fuqarolar murojaatlariga tezkor javob berish, Ombudsman faoliyatining ochiqqligini ta‘minlash va inson huquqlari bo‘yicha huquqiy targ‘ibot ishlarini kengaytirish orqali fuqarolarning huquqiy madaniyatini oshirishga erishish mumkin. Shuningdek, Ombudsman institutining ommaviy axborot vositalari bilan hamkorligini kuchaytirish inson huquqlari bilan bog‘liq masalalarni keng yoritishga xizmat qiladi. Shunday qilib, O‘zbekistonda Ombudsman institutining kelajakdagi rivojlanishi mustaqillik, vakolatlarning kengayishi, xalqaro hamkorlik va fuqarolar bilan o‘zaro aloqalarni mustahkamlash bilan bog‘liq. Bu esa inson huquqlarining yanada ishonchli himoya qilinishiga xizmat qiladi.

Xulosa

Ombudsman instituti inson huquqlarini himoya qilish tizimining ajralmas qismi bo‘lib, uning mustahkam huquqiy asosi va samaradorligi inson huquqlari himoyasining natijadorligiga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi. Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasida Ombudsman institutining shakllanishi, xalqaro tajribalar bilan solishtirish, vakolatlari, xalqaro huquqiy subyekt sifatidagi o‘rni va sud amaliyotidagi roli tahlil qilindi. Ombudsman institutining rivojlanish jarayoni inson huquqlarining xalqaro standartlarga mos ravishda ta‘minlanishi uchun muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda. Ombudsman faoliyatining samaradorligi bir necha jihatlarga bog‘liq.

Avvalo, uning mustaqilligi va huquqiy kafolatlarining kuchaytirilishi uning amaliy ta'sir doirasini kengaytiradi. Ikkinchidan, uning fuqarolar bilan bevosita ishlashi, inson huquqlarining buzilishiga qarshi tezkor chora ko'rish va davlat organlari faoliyati ustidan ta'sirchan nazorat o'rnatishi inson huquqlarining kafolatlanishiga xizmat qiladi. Uchinchidan, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik qilish orqali Ombudsman instituti inson huquqlari bo'yicha ilg'or tajribalarni o'zlashtirishi va O'zbekiston huquqiy tizimiga tatbiq etishi mumkin. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, kuchli Ombudsman instituti inson huquqlari himoyasining kafolatli mexanizmlaridan biridir. Shvetsiya, Finlyandiya, Fransiya, Germaniya va boshqa davlatlardagi tajriba O'zbekiston uchun muhim namuna bo'lib xizmat qilishi mumkin. O'zbekistonning xalqaro tashkilotlar bilan hamkorligi tobora ortib borayotganligi ushbu institutning yanada rivojlanishi uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Xususan, BMTning inson huquqlari bo'yicha shartnomaviy organlari, Yevropa Kengashi, YXHT va boshqa tashkilotlar bilan hamkorlik qilish orqali O'zbekiston Ombudsmani o'z salohiyatini mustahkamlashi mumkin. Kelajakda Ombudsman institutining rivojlanish istiqbollari uning mustaqilligini yanada oshirish, vakolat doirasini kengaytirish, xalqaro standartlarga mos ravishda inson huquqlari monitoringini olib borish hamda davlat organlari ustidan ta'sirchan nazoratni yo'lga qo'yish bilan bog'liq. Bundan tashqari, fuqarolarning Ombudsman institutiga bo'lgan ishonchini oshirish, uning faoliyatining shaffofligini ta'minlash va huquqiy targ'ibot ishlarini kengaytirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shunday qilib, O'zbekiston Respublikasida Ombudsman instituti inson huquqlarini himoya qilish tizimining muhim qismi sifatida yanada takomillashib borishi lozim. Uning mustaqilligi, huquqiy kafolatlarining mustahkamlanishi, xalqaro hamkorlikning kengayishi va fuqarolar bilan o'zaro muloqotning yaxshilanishi kelajakda inson huquqlari himoyasining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Ombudsman instituti O'zbekistonda inson huquqlarini himoya qilish tizimining muhim elementi bo'lib, uning samaradorligi huquqiy mustahkamlik, mustaqillik va xalqaro me'yorlarga mos faoliyat yuritish bilan belgilanadi. Akademik muhokamalar shuni ko'rsatadiki, Ombudsman institutining yanada mustahkamlanishi va vakolatlarining kengaytirilishi inson huquqlari himoyasini yanada kuchaytirishga xizmat qiladi. Shu bois, uning xalqaro standartlarga mos faoliyat yuritishi, shuningdek, fuqarolarning murojaatlari bo'yicha tezkor va samarali qarorlar qabul qilishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi [Konstitutsiyasi](#).
2. "O'zbekiston Respublikasining Oliy Majlisi huzuridagi Inson huquqlari bo'yicha vakil (Ombudsman) to'g'risida"gi [Qonun](#).
3. BMT [Inson huquqlari](#) bo'yicha xalqaro paktlari va Parij tamoyillari.

4. Oliy Majlisning inson huquqlari bo'yicha qarorlari va hisobotlari.
5. The Individual in International Law: 'Object' versus 'Subject' – Professor Solomon E. Salako. Manba
6. Aust, Anthony. Handbook of International Law (2nd Edition). Cambridge University Press, 2010. Manba
7. Бекяшев К.А. Международное публичное право. Учебник. Москва, 2020. Manba
8. Толстых В.Л. Курс международного права. Учебник. Москва, 2019. Manba
9. Лукашук И.И. Международное право. Учебник в 2-х томах. Москва, 2018. Manba, Manba

